

A katedrán, nem katedratörténészként: Michelet-előadások az 1848-as forradalmak előestéjén

Jules Michelet:

Leçons au Collège de France, 1847

Publiées par Ambrus Miskolczy avec
la collaboration de Imre Szabics
et Patrick Quillier

(Europica Varietas. Série de documents et
d'études de la Chaire de Philologie
Roumaine de l'Université Loránd Eötvös
à Budapest.

Collection dirigée par Ambrus Miskolczy)
Argumentum Kiadó nyomdaüzeme,
Budapest, 1999. 192 old.

A tizenkilencedik század kutatója Magyarországon általában olyan fajta kutató, akiről eléggé jól lehet tudni, mit csinál, mióta és feltehetően még meddig. Ezzel szemben Miskolczy Ambrus a meglepetések története: rendszeresen képes váratlan dolgokkal előállni. Itt van például ez a szépen bevezetővel ellátott kötet, amely korrekcióját alá rendezésben tartalmazza Jules Michelet a francia forradalomról tartott 1847-es előadásának (ismeretlen román hallgató lejegyzésében Bukarestben megőrzött) gyakorlatilag követhetetlenül csapongó, helyenként a tényzerűség minden követelményét mellőző szövegét.

Mit kezdett mindezzel a közreadó történet-sz-filológus, és mit kezdjünk vele mi?

Alighanem félrevezető volna azzal a szándékkal olvasnunk az előadásokat, hogy belőlük szerezzünk ismereteket Michelet-ről, a történelemről vagy a francia forradalom történetéről. Jules Michelet, *au fur et au mesure*, a legnagyobb francia historikus: nemzeti intézmény, mint ahogyan maga a Forradalom is az. Alfa és Ómega e kettő: François Furet, mikor már mindent tudott és mindent meg-
ért a forradalomról, utolsó szemináriumain

a *Le Peuple*-öt kezdte olvasatni. Miskolczy, tapintattal, nem is ártja bele magát ilyen kényes belügyekbe: maga utal arra, hogy e szöveg ilyen formában csak szerény függelék lehet az életműnk (illetve azon belül is az írott előadásvázlatok már rendelkezésre álló kiadásának), módot ad annak összehasonlítására, amit Michelet „mondani akart, és amit elmondott” (8. o.). Ugyanczen nézőpontból érthető meg a történeti-magyar-
rázó jegyzetek teljes hiánya: hogyan világít-
suk meg Budapestről azt, aki Párizsban maga a világító farsz?

Az előadások szövegéből inkább csak azt tudhatjuk meg, mit eredményezett a *proféta* Michelet-nek, a Collège de France-nak és az 1847. évnél ez az egyszeri együttállása.

Mert hiszen a Collège de France maga is nemzeti intézmény: szabad bejárású iskola, ahol a francia tudományosság eredményeit egyrészt (például Michelet korában a hölgyek számára) népszerűsítő, másrészt (a mindenkori külföldiek számára) igehirdető jelleggel fölmutatják. A Collège de France pad-soraiból nézve – túlozni fogok, de ezt, mint tudjuk, csak úgy tehetem, ha van mit el-
tulozni – akár úgy tűnhetnék, a franciák hiva-
tottak arra, hogy a globális progresszió tu-
dományos hozadékát szintetizálják, és a jövő trendjeit (megannyi Dior *philosophe*) előre meghatározzák. (Az előadásokat hallgatva a kép persze emberibbé válik: hallotta már magyar diák a száz nyelven beszélő általános-
nyelvész-legendát a Collège de France kated-
ráján magyarul megszólalni.)

Személynek, helynek és időnek eredő-
jével szembesülve azt is tekintetbe kell ven-
nünk, hogy 1847-ben Michelet számára a ta-
nítás csak másodlagos fontosságú elfoglalt-
ság volt: ebben az időszakban a mágus min-
den figyelmét a Nagy Mutatványra: *A fran-
cia forradalom történetére* összpontosította –

első kötete a szóban forgó előadásokkal egy időben jelent meg. Az 1847-es, *Mirabeau és a forradalom szelleme* című előadássorozat, melynek tavaszi és nyári szemeszterre egyaránt hat-hat előadásból állt, erősen magán viseli a lázas hónapok lenyomatát. A kurzusok szövegét és a Michelet-naplókat kiadó, a jelen kötet munkálatait is figyelemmel kíséző Paul Viallancix így ír minderről: „Michelet ezt az előadását a Collège de France-ban a forradalom nagy férfiúinak akarta szentelni. Az első két előadás során Mirabeau személyiségét és politikai eszméit tanulmányozta. Azonban, meglepetve hallgatóságának és a sajtónak hívós fogadtatásától, nem készített újabb portrékat, hanem a hátralevő négy előadás során a forradalom szelleméről és a forradalom történetéről szóló szabad elmélkedéseknek adta át magát.” (Michelet, Jules: *Journal*. Tome I. (1828-1848). Éd. Paul Viallancix, Paris, Gallimard, 1959. 911-912.) Az első két alkalom szövege, úgy tűnik, nem maradt fenn az ismeretlen román hallgató jegyzetei között, így a jelen kiadás február 25-ével, az első szabad elmélkedéssel kezdődik.

Nehéz volna felfedeznünk e nyilvános meditációk szöveg-szövevényében valamiféle rejtett tematikus vezérfonalat. Talán Michelet nem is követett semmi effélet: naplója szokásosan szűkszavú bejegyzései csupán azokat a hívószavakat tartalmazzák, melyeket első olvasásra mi magunk is a margókra jegyeznénk. E bejegyzések közlésével egyben teljesíteni remélem recenzensi tisztemnek a tartalomismertetésre vonatkozó részfeladatát:

„febr. 11.: Első előadás: *Mirabeau*.”

febr. 18. és 25.: Nincs bejegyzés. [!]

„márc. 4.: Negyedik előadás: *tanulmányozni a történelmet, lenézni a történelmet*. Példa: Quinet, Michelet, Mickiewicz”

„márc. 11.: Ötödik előadás: *gyerünk! elszakadni a legendától*.”

„márc. 18.: Hatodik és utolsó előadás: a forradalom a katolikus és a kommunista propaganda között”

„máj. 6.: Első előadás a második szemeszterben: *egy pap, Sieyès; a vallás, a nép, a Federációk*”

„máj. 20.: Második előadás Voltaire és Rousseau odaadásáról”

„máj. 27.: Harmadik előadás: *a 18. század ideálja a sziget*”

„jún. 3.: Negyedik előadás: *Mably, Görögország*”

„jún. 10.: Ötödik előadás: *Róma*”

„jún. 17.: Hatodik előadás: összefoglalás”.

(*Journal*, I. 661-666.)

Ha van valami, ami egyben tartja a tárgyaiban szeretgazgó kurzust, akkor az a közmondásos michelet-i profétikus hév egységsítő erjce. Michelet alapvető tanítása a nemzetről, a nemzetnek ezeken a szabad elmélkedéseken keresztül is érvényre jut: a francia forradalom fő eredménye az, hogy az etnikai sokféleségből és a társadalmi széttagoltságból, elsősorban a Federáció-ünnepk kohéziós erjének és a koalíciós háborúknak köszönhetően, egységes népet teremtett. A história egyfelől az az integratív tudomány, amelynek az egységtudatot óvnia és ébren tartania kell Franciaországban, míg Franciaország a maga részéről az az integratív erő, amely Európa országait ugyanezen az úton elindíthatja, sőt e folyamat betetőzéseként az emberiség nemzetei között megteremtheti a harmóniát.

Közel vagyunk 1848-hoz, de még *előtte* vagyunk: azok a kortársak, akik a későn jövő, a franciák által mutatott útra lépni készülő nemzetek fiaiként a Collège de France bezárt kapuja előtt tolongtak, arra vártak, hogy az előadóterem hangulata révén az élő, folytonos forradalom részesei legyenek, nem tudván, hogy a Michelet-előadások korszaka rövidesen az 1848 forradalmihoz és a Louis Bonaparte brumaire 18-ájához vezető tévútként, bohózatként fog, ha szabad Karl Marx sarkos megfogalmazásával szólnom, lelepleződni.

Miskolczy Ambrus a maga Michelet-olvasatában nagy eszmetörténeti érzékenységgel erre a tematikára helyezi a hangsúlyt. Előszavában is a vátesz Michelet közép- és kelet-európai fogadtatástörténetének vázlatos bemutatását nyújtja, míg szellemesen elegáns függelékében olyan forrásokat közöl, amelyek e tekintetben polemizálnak egymással. Alfred Meissner *Skizzen aus Paris*.

I. *Eine Vorlesung bei Michelet* című gyanútlan és gunyoros karcolatával 1847-ből egyfelől Vasvári Pálnak az *Életképek*ben megjelent Michelet-apológiáját szembeesíti, másfelől pedig magának Meissnernek 1884-ben megjelent önéletírását, ahol ő maga is a forradalom előérzetét látja (utólag) eluralkodni már Michelet és Mickiewicz egykori Párizsában (175. o.).

Az osztrák birodalom nemzeti, köztük a magyarok 19. századi józanabb liberaliz-

musának és a francia, a lengyel vagy éppen az orosz mintájú messianizmusnak esetleges érintkezési pontjait, kölcsönhatásait kutatva a válaszokért nem utolsósorban Jules Michelet előadásainak tágabb szövegkörnyezetéhez kell majd fordulnunk. Miskolczy Ambrosius Michelet-kiadása és -kommentárja az első között hívta fel erre a figyelmet.

Gángó Gábor

Számunk szerzői

Banyó Péter	<i>Ph. D. ösztöndíjas, CEU, Budapest</i>
Beech, George	<i>történész, Western Michigan University, Kalamazoo</i>
Egyed Ákos	<i>történész, Kolozsvár</i>
Engel Pál	<i>történész, MTA Történettudományi Intézet, Budapest</i>
Erős Vilmos	<i>történész, DTE, Debrecen</i>
Gángó Gábor	<i>történész, SZTE, Szeged</i>
Györkös Attila	<i>Ph. D. ösztöndíjas, Clermont-Ferrand – DTE, Debrecen</i>
Hoffmann Zsuzsanna	<i>történész, SZTE, Szeged</i>
Kövér György	<i>történész, ELTE, Budapest</i>
Kristó Gyula	<i>történész, SZTE, Szeged</i>
Miklós Péter	<i>egyetemi hallgató, SZTE, Szeged</i>
Modzelewski, Karol	<i>történész, Uniwersytet Warszawski</i>
Nótári Tamás	<i>Ph. D. ösztöndíjas, SZTE, Szeged</i>
Patrice Gueniffcy	<i>történész, École des Hautes Études en Sciences Sociales, Párizs</i>
Pelyach István	<i>történész, SZTE, Szeged</i>
Vajda Tamás	<i>Ph.D. ösztöndíjas, SZTE, Szeged</i>
Zimonyi István	<i>történész, SZTE, Szeged</i>

A fordításokat BALÁZS PÉTER, MUHARI ÉVA, NOVÁK GYÖRGY és SZABÓ CSILLA készítette.

Köszönjük mindazoknak,

akik személyi jövedelemadójuk 1%-át egyesületünk s így folyóiratunk számára ajánlották fel.

A befolyt **25 436 Ft**-ot e számunk nyomdai előállításának költségeihez használtuk fel.

Előre is köszönjük azoknak, akik a következő évben is megtisztelnak bennünket bizalmukkal és támogatásukkal.

Adószámunk: **19079581-2-06**.

CONTENTS

Essays

KAROL MODZELEWSKI Roman Europe, feudal Europe, barbarian Europe	5
KRISTÓ, GYULA Ruling Prince Géza and King Stephen	25
GEORGE T. BEECH The lord/dependent (vassal) relationship: a case study from Aquitaine c. 1030	36
GYÖRKÖS, ATTILA God's Peace and <i>Treuga Dei</i> in 11 th -century France	62
BANYÓ, PÉTER Inheritance of Landed Property and Filial Quarter: An Attempt for Interpretation of a Medieval Hungarian Legal Institution	76

Recollection

<i>Conversio Bagoariorum et Carantanorum</i> . Translated and introduced by Nótári, Tamás	93
---	----

Workshop

ENGEL, PÁL Hungary in the system of Christian states	112
KRISTÓ, GYULA From the Magyar nomadic state to St. Stephen's state	116

Perspective

ERŐS, VILMOS Around István Szabó	121
---	-----

Theory and Method

PATRICE GUENIFFEY Biography in renewed political history	136
KÖVÉR, GYÖRGY Biography and historiography	150

Beyond the Borders

“My native village was a kind of laboratory for me.” Interview with Ákos Egyed - by Pelyach, István	157
The bibliography of the works of Ákos Egyed	163

EGYED, ÁKOS The Parliament of Transylvania in 1848	176
---	-----

Reviews

The legal institutions of a “non-existent” law. (Monograph on Roman mercantile law) (Földi András: <i>Kereskedelmi jogintézmények a római jogban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.</i>) HOFFMANN, ZSUZSA	198
---	-----

The conflict of the West and the world of Islam (E. G. Ban: <i>The Constant Feud. Forest versus Desert. Gefen Publishing House Ltd Jerusalem–New York, 1999.</i>) ZIMONYI, ISTVÁN	202
--	-----

Sources on the saint of the “insular monastery” (Árpád-házi Szent Margit legrégebb legendája és szentté avatási pere. Balassi Kiadó, Budapest, 1999.) VAJDA, TAMÁS	209
--	-----

Towards the understanding of Eastern Christianity (Roman Myz: <i>Keleti egyházak [Scientia Christiana 7.] Agapé Könyvkiadó, Szeged, 1999.</i>) MIKLÓS, PÉTER	213
---	-----

Michelet's lectures on the eve of the revolutions of 1848 (Jules Michelet: <i>Leçons au Collège de France, 1847. Publiées par Ambrus Miskolczy avec la collaboration de Imre Szabics et Patrick Quillier. [Europica Varietas. Série de documents et d'études de la Chaire de Philologie Roumaine de l'Université Loránd Eötvös à Budapest. Collection dirigée par Ambrus Miskolczy] Budapest, Argumentum Kiadó nyomdaiüzeme, 1999.</i>) GÁNGÓ, GÁBOR	217
---	-----

<i>Authors</i>	222
----------------------	-----

KORALL

TÁRSADALOMTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

2000 / 1.

Kövér György: Beköszöntő
Keszei András: „Én kíváncsi történész vagyok” – interjú Bácskai Verával

Történeti ökológia és társadalomtörténet

Györi Róbert: Vadvízországától a fogszállítókig. Ember és természet viszonyának változó értékelése
Takács Károly: Árpád-kori csatornarendszerek kutatása a Rábaközben és a Kárpát-medence egyéb területein
Radkau, Joachim: A környezettörténet nyitott kérdései
Szegedi Péter: Jobbra Át! Adalékok a „keresztény-nemzeti” sportegyesületek debreceni szociogeneziséhez
Majtényi György: Életstílus és szubkultúra. Az autózás története 1920-1960.
Horváth Sándor: A Kézdobáló és a jampecek. Szubkultúrák Sztálinvárosban
Beluszky Tamás: Értékek, értékrendi változások Magyarországon 1945 és 1990 között
Jenkins, Keith: Ne zárkozzunk be teljesen! Posztmodernitásról, posztmodernizmusról és történelemről

Recenziók

Kiss László: Hanák Péter „A kert és a Műhely” című kötetéről
Sasfi Csaba: Kövér György „Magyarország társadalomtörténete a reformkortól az első világháborúig” című művéről
Romsics Gergely: A kettős társadalom és ami utána következik. Gyáni Gábor „Magyarország társadalomtörténete a Horthy-korban” című művéről
Horváth Anikó: Richard Sennett „A közéleti ember bukása” című kötetéről

A lap előjegyeztethető a kiadónál: Új Mandátum Lap- és Könyvkiadó – Korall, 1134. Budapest, Kassák Lajos u. 9. I./1. vagy a szerkesztőség e-mail címén:

korall@mailbox.hu

Következő szám várható megjelenési ideje 2000. december.

Az AETAS történettudományi folyóirat. Megjelenik évente négy alkalommal. Kiadója az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület. A lap főként történeti tárgyú tanulmányokat, forrásokat, kritikákat, ismertetéseket, interjúkat közöl, de szívesen fogad írásokat a társadalomtudományok más ágaiból is.

* * *

Az AETAS megjelenését döntően alapítványi támogatás teszi lehetővé. Az AETAS több vagy akár egy száma is megrendelhető a szerkesztőség címén. A folyóirat előfizetési díja egy évre 1120 Ft. A lap ára egy szám megrendelése esetén 280 Ft+postaköltség, könyvesboltban 350 Ft.

* * *

Az AETAS-t a szerkesztőség terjeszti. A lap megvásárolható:

Budapest: Magiszter Könyvesbolt, V. ker., Városház u. 1.; Balassi Könyvesbolt, II. ker., Margit utca 1–3.; Eötvös Könyvesbolt, V. ker., Kecskeméti u. 2.; Litea Kft., I. ker., Budavár, Hess A. tér 4.; Írók Boltja, Parnasszus Kft., Andrássy út 45.; Atlantisz Könyvesbolt, V. ker., Váci utca; ELTE BTK könyvtár, Piarista köz 1.; Osiris Könyvesbolt, V. ker., Veres Pálné u.

Szeged: Katedrális Bt.: Sik Sándor Könyvesbolt, Oskola u. 27., Könyv- és Jegyzetbolt, Dugonics tér 12.; Móra Könyvesbolt, Kárász u. 5.; Egyetemi könyvtár, Petőfi S. sgt.; JGYTF Kiadó Jegyzetbolt, Boldogasszony sgt. 6.; Tolkien Könyvesbolt, Kossuth L. sgt. 1.

Miskolc: Fókusz Könyvesbolt, Pátria üzletház;
Bibliofil Kft., Kazinczy Könyvesbolt, Széchenyi u. 33.

Pécs: JPTE Iskolaszövetkezet Könyvesbolt, Ifjúság út 6.

Szombathely: Berzsényi Dániel, Tanárképző Főiskola jegyzetboltja
Károli Gáspár tér

* * *

Kiadja az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület
6701 Szeged, Pf. 1179.

Telefón:62/454-000/31-85

e-mail:actas@jate.u-szeged.hu

<http://www.lib.jgytf.u-szeged.hu/actas/>

Felelős kiadó: Deák Ágnes

Olvasószerkesztő: Benkes Réka

Technikai szerkesztő: Petit Irodalmi Stúdió

A borítót tervezte: Szekeres Ferenc

Nyomdai munkálatok: Délmagyarország Könyv-, Lapkiadó
és Nyomdaipari Kft., Szeged.

ISSN 0237-7934

Bolti ár: 350,- Ft

Előfizetőknek: 280,- Ft

Az immunitás által megszüntetett adószolgáltatások jelentős része éppen az egyes területi egységek vezető méltóságának (Magyarországon a comes-ispan; Lengyelországban a comes, majd castellanus ducis; Csehországban a praefectus urbis stb.) szokásos proventus officijét jelentették. Általában ugyanez a méltóságviselő gyakorolta a fejedelem nevében a vidék lakossága felett azt a jogszolgáltató hatalmat, mely az immunitás következtében a földesúrra szállt át. A fejedelem az immunitást elnyerő félnek tehát olyan jövedelmeket és hatalmat adott, melyek mindaddig jórészt a comiteshez tartoztak. Igaz, hogy a tisztségviselők nem voltak mások, mint a fejedelem megbízottjai, kénye-kedve szerint nevezte ki és mozdította el őket, úgyhogy egyeseket pályafutásuk alatt többször helyeztek egyik tisztségből a másikba; de éppen ezért az arisztokrácia a legelőkelőbb családok közös javának tekintette a magas tisztségeket és a velük járó jövedelmeket. Egyegy, az immunitás által közvetlenül megkárosított tisztségviselő tiltakozása könnyen visszhangra talált a királyság politikai elitje körében.

Karol Modzelewski tanulmányát számunk 5-24. oldalán olvashatják.